

Het eurocommunistisch spook in Vlaanderen.

De anti-apartheidsstrijd tussen 1968 en 1989 in het licht van de ontwikkeling van een progressieve cultuur.

(Jitske Quanten – KULeuven)

Aan het einde van de jaren 1960 verkeerde het communisme in een politieke en electorale crisis. In een poging om de marxistische leer te doen heropleven, zochten enkele Vlaamsgezinde intellectuelen in Gent hun heil in het transnationale eurocommunisme, dat een van het Kremlin onafhankelijke koers nastreefde. Omdat het eurocommunisme een dermate omvangrijk onderwerp betreft, wordt die politieke stroming in Vlaanderen in deze masterproef geanalyseerd door de lens van de anti-apartheidsstrijd. Die anti-apartheidsstrijd laat immers toe om verbanden te leggen met de ontwikkeling van een progressieve politieke cultuur in Vlaanderen tijdens de jaren 1960 en 1970 en de rol van de eurocommunisten daarin. Concreet poogt deze masterproef te analyseren hoe de Vlaamse vleugel van de KPVB en niet-partijgebonden intellectuelen zich verhielden tot de anti-apartheidsstrijd tussen 1968 en 1989, in het licht van het transnationale eurocommunisme.

In het eerste hoofdstuk wordt het gedachtegoed van Antonio Gramsci gebruikt als kader om de ontwikkeling van het eurocommunisme in Vlaanderen tussen 1968 en 1977 te bestuderen. Daaruit blijkt dat de eurocommunistische strategie van “progressieve frontvorming” tot op zekere hoogte een loutere herneming lijkt van de stalinistische volksfrontpolitiek uit de jaren 1930. Toch kunnen beide schema’s niet geheel gelijkgesteld worden door de toenemende aanwezigheid van intellectuelen in de jaren 1970. Tot slot wordt de strategie van “progressieve frontvorming” geconcretiseerd in het licht van de Vlaamse anti-apartheidsbeweging, waarbij ze diende om (i) de effectiviteit van de anti-apartheidsstrijd te vergroten, (ii) de communistische standpunten op de politieke agenda te plaatsen en (iii) het politieke isolement van de KPVB te doorbreken.

In het tweede hoofdstuk ligt de nadruk op de interne verdeeldheid binnen de KPVB tussen 1978 en 1982. Na de officiële aanname van het eurocommunisme als partijlijn in 1979, hield de KPVB vast aan haar stalinistische tradities onder het voorwendsel van een “compromisbeleid”, dat de ideologische spanningen binnen de partij moest neutraliseren en de financieringsstroom vanuit de Sovjet-Unie via haar handelsmaatschappijen moest verzekeren. Uit de reactie van de eurocommunisten op dat “compromisbeleid” blijkt dat ze niet in staat waren om zich volledig los te koppelen van het Kremlin. Daarnaast was ook het eurocommunisme zelf niet vrij van generatieconflicten, waardoor de actieve deelname van de partij aan de internationale anti-apartheidsbeweging verder werd belemmerd. De KPVB ondermijnde met andere woorden haar eigen relevantie op sociaal-cultureel vlak en werd daardoor aan het einde van de jaren 1970 ingehaald door andere progressieve krachten.

In het derde en laatste hoofdstuk worden de hoogdagen van de anti-apartheidsstrijd, met name de periode tussen 1983 en 1989, besproken. In die periode grepen de eurocommunisten de anti-apartheidsstrijd aan om niet enkel hun solidariteitsoverwegingen te betuigen, maar ook om hun ongenoegen over het communautaire vraagstuk in België te uiten. Daarnaast slaagden de eurocommunisten erin antiracisme onder Vlaamse intellectuelen te *mainstreamen* in de jaren 1980. Ze legden op die manier de kiem voor een antiracismediscours dat breed werd gedragen door het Vlaamse middenveld. Een dergelijk vertoog kwam echter slechts tot stand aan het begin van de jaren 1990.